

Alfred Otto: Liber daticus Roskildensis. København 1933.

Dr. Alfred Otto, der har vundet den filosofiske Doctorgrad ved sin Reconstruction af Roskilde Domkirkes Gavebog, synes efter de Arbejder, der foreligger, og de Arbejder, han giver Løfte om, at have valgt vore middelalderlige Kilders Overleveringshistorie til sit Særomraade, et Omraade, som altid vil kræve skarp-sindige Forskere, eftersom Universitetsbibliotekets Brand i 1728 kun har levnet os Rester af de gamle Manuscripter og saa iøvrigt mere eller mindre gode Afskrifter, Excerpter og Registranter. Det er beundringsværdigt, i hvilken Grad Dr. Otto overskuer dette vanskelige Felt, saa ung han er og af fremmed Herkomst; der kan være Ting han ikke ved Besked om, han kan fejle, skelner ikke altid mellem væsentligt og uvæsentligt, men der er altid noget at lære af hans Undersøgelser.

Udgaven af Liber daticus Roskildensis indledes med en Oversigt over Necrologier fra Danmarks Middelalder, som vi endnu ejer i Original som Helhed eller i Fragment, eller som vi kender gennem Afskrift, Tryk eller Excerpter eller ene gennem Omtale i Litteraturen. Man kan til den givne Fortegnelse føje Necrologiet fra Herisvad, et Pergamentmanuscript, kendt gennem Thomas Bartholins Note i Bartholiniana XXII¹, Ribe Domkapitels sentmiddelalderlige Anniversariebog, fra hvilken Terpager har taget talrige Notitser², og Flensborg Franciskanerklosters Gavebog, hvoraf Excerpter fra det 15. Aarh.s Slutning og det 16. Aarh.s Begyndelse findes i O. H. Møller: Historischer Bericht von der Stadt Flensburg (1759) S. 28—30. Med Hensyn til Dødebogen fra Nysted Franciskanerkloster kan henvises til Dr. Isak Collijns Afhandling: »Neue Beiträge zur Geschichte der Bibliothek des Heinrich Rantzau« i Zentralblatt für Bibliothekswesen 1933, hvoraf fremgaar, at der i Universitetsbiblioteket i Prag eksisterer en Katalog fra det 18. Aarh. over Jesuiternes Bibliotek dér i Staden.

Efter Fortegnelsen over vore Necrologier giver Dr. Otto en kort Oversigt over disse Bøgers Udviklingshistorie, meget klar, men altfor sammentrængt; han forudsætter hos sine Læsere en Viden, som de færreste har, og tegner ikke anskueligt for dem de gamle Manuscripter med de lange Navnelister, Trængslen for Plads, Rasurerne, de skiftende Hænder, der siger, at Bogen har været i Brug i lange Tider, maaske gennem Aarhundreder. Det

¹ Ellen Jørgensen: Historieforskning og Historieskrivning i Danmark 3.

² Terpager: Ripæ Cimbricæ 116, 236, 239, 242, 243, 247, 249 etc. Disse Notitser fortjente at uddrages og publiceres i Kalenderfølge.

synes ogsaa, som han har været altfor karrig med at fortælle noget om, hvad Broderskabsforbindelserne, Baandene fra Kirke til Kirke, Kloster til Kloster ud over Landene kirkeligt og kulturelt betød i hin Tid, og hvad Necrologierne senere er kommet til at betyde for kirkehistorisk Forskning. For at følge en enkelt Linie: Kong Erik og Dronning Bodils Navne i Liber vitæ fra Durham, Ærkebisp Assers Navn i St. Gilles' Necrologium, Eskils Navn i talrige Kirkers og Klosters Mindebøger, Optegnelsen i et Necrologium fra Clairvaux om Broderskab mellem dette Kloster og St. Michaels Munke i Slesvig er ikke curieuse »vestigia Danorum extra Daniam«, men Vidnesbyrd om Forbindelser, Forudsætninger for Udvikling¹.

I Kraft af streng Økonomi har Dr. Otto ikke villet give os denne almindelige Baggrund, men til Gengæld bringer han værdifulde specielle Oplysninger, hovedsagelig personhistoriske Oplysninger i de fyldige Noter til Texten. Han har her for Roskilde Stift samlet et Stof, der svarer til C. Weekes og L. Weibulls ypperlige Noter i deres Udgaver af Liber daticus Lundensis og Necrologium Lundense.

Vedrørende selve Udgivelsen af Liber daticus Roskildensis med tilhørende Stykker, fremkom under Disputatsen flere ikke uvæsentlige kritiske Bemærkninger, som ikke her skal gentages eller forøges. Kun dette ene: Havde det ikke været det retteste ved Reconstructionen at bygge Liber daticus Roskildensis op i Kalenderformen?

Roskilde Domkirkes Gavebog, der er at karakterisere som en Anniversariebog, blev efter al Sandsynlighed anlagt 1274. Det var det Aar Peder Bang vendte hjem efter sin lange Udlændighed og tog Styret i sit Bispedømme². Den er nogenlunde samtidig med Anniversariebøgerne fra Ribe Domkirke (Gl. kgl. S. 849 fol.), Vor Frue Kirke i København (Thott 805 fol.) og Lund Domkirke (Gl. kgl. S. 845 fol.) og har vist set ud som disse. Den har vistnok ogsaa lignet dem i den Henseende, at kun en ringe Del af de gamle Navnelag, Notitserne fra et ældre Necrologium, var overført til den ny Bog. Dr. Otto vil ikke se helt bort fra den Mulighed, at Liber daticus Roskildensis har rummet ældre

¹ Necrologiet fra St. Gilles er i British Museum (Addit. 16979), se Nordisk Tidsskrift för Bok- och Biblioteksväsen XX (1933) 189. Lalore: Le trésor de Clairvaux (1875) 181. I Følge Bibliothèque de l'École des chartes vol. 93 (1932) 435 er der fundet 2 ukendte Necrologier fra St. Germain des Prés henholdsvis fra 1259 og 1270, som vi skal have Opmærksomheden henvendt paa i Betragtning af de danskes Forbindelse med Paris i det 13. Aarhundrede.

² Dansk biografisk Leksikon II (1933) 120—121.

Bestanddele, Noter fra det 11., 12., 13. Aarhundrede, som Peder Olsen, Hamsfort og Bartholin — med ganske faa Undtagelser — har undladt at tage med, da de gjorde deres Udtog, idet disse Obituarnoter jo var uden Aarstal og derfor ikke kunde være til Nytte i deres annalistiske Arbejder¹. Jeg indrømmer, at Muligheden er til Stede, men Sandsynlighed taler for, at man ved Anlægget af den ny Anniversariebog har ryddet op og gjort et Udvalg. En Sammenligning mellem den yngre Gavebog fra Lund (Gl. kgl. S. 845 fol.) og Domkirkens to ældre Bøger, viser Vejen man gik i saadant Tilfælde. Mange Exempler fra udenlandske Kirker og Klostre kunde ogsaa fremføres. Kun sjældent bevarede de gamle Navnelag. Løgum Klosters Necrologium, som blev renskrevet i Sorø 1518, staar ret ene. De ældgamle danske Navne i denne Bog vidner kraftigt om Slesvigs Danskhed.

Man kan læse megen Historie ud af Necrologierne, naar man fordyber sig i dem. I Liber daticus Roskildensis lægger man Mærke til de mange Magistre blandt Domkirkens Folk i 13. Aarh.s 2den Halvdel og Begyndelsen af 14. Aarh.; man iagttager ligesom i Ribe Domkirkes og Næstved Klosters Necrologium Borger-skabets Fremrykken; man ser ogsaa det tyske Element i Borger-skabet dukke op o. m. m. Der er Stof til det borgerlige Samfunds Historie i Dr. Ottos flittige Arbejde, men naturligvis først og sidst Stof til Kirkehistorien.

Ellen Jørgensen.

**Paul Johansen: Die Estlandliste des Liber Census Daniae.
København og Reval 1933.**

Paul Johansens Værk er delt i en tekstkritisk, en bebyggelses-historisk og en adelshistorisk Del, med en særdeles instruktiv Indledning med Redegørelse for den hidtidige Forskning omkring Kong Valdemars Jordebog.

Ved en skarpsindig Undersøgelse af Estlandslstens Stednavne er det fastslaaet, at de ordner sig i Rækker, som danner Marschruter langs Landevejene, og at Optegnelsen af Byernes Navne og Størrelse i Bol (Haken) er sket af 31 forskellige gejstlige Personer. Listen synes at være omredigeret i Tiden før 1240, sandsynligvis ogsaa før Forliget i Stensby 1238, og dens Grundlag synes at være Daabslister, stammende fra de Præster, som i 1219—20 kristnede Nordestlands Befolkning i Landskaberne Reval, Harrien og Wierland. Et af Beviserne fremskaffes ved at sammenholde Listen med Beretningen i Henrik af Letlands Krønike om Kristningen

¹ S. 30.